

Програма з української мови для абітурієнтів на базі 9 класу

- 1. Вступ.** Значення мови в житті людини й суспільства. Українська мова — державна мова України.
- 2. Лексикологія.** Лексичне значення слова. Однозначні й багатозначні слова (*повторення*). Використання багатозначних слів у прямому й переносному значеннях (*повторення*). Лексична помилка та умовне позначення її (*практично*). Тлумачний словник. **Групи слів за значенням:** синоніми, антоніми, омоніми (*повторення й поглиблення*). Пароніми. Ознайомлення зі словниками антонімів, синонімів, омонімів, паронімів.
- 3. Будова слова. Орфографія.** Основа слова (корінь, суфікс, префікс) і закінчення — значущі частини слова (*повторення й поглиблення відомостей*). Спільнокореневі слова й форми слова. Незмінні й змінні слова. Правопис значущих частин слова (*повторення*). Написання префіксів *пре-, при-, прі-*.
- 4. Фонетика. Графіка. Орфоепія. Орфографія. Звуки мови й звуки мовлення.** Голосні й приголосні звуки. Приголосні тверді й м'які, дзвінкі й глухі (*повторення*); вимова звуків, що позначаються літерами *г і ґ*. **Позначення звуків мовлення на письмі.** Алфавіт (абетка, азбука). Співвідношення звуків і букв. Звукове значення букв *я, ю, є, ї* та *щ* (*повторення*). **Склад. Наголос.** Орфоепічний словник і словник наголосів. Орфоепічна помилка (*практично*). Вимова наголошених і ненаголошених голосних. Ненаголошені голосні [e], [и], [о] в коренях слів. Ненаголошені голосні, що не перевіряються наголосом. Позначення на письмі ненаголошених голосних [e], [и] та [о] перед складом з наголошеним [у] в коренях слів. Орфографічний словник. Орфограма (*практично*). Орфографічна помилка (*практично*), її умовне позначення. **Вимова приголосних звуків.** Уподібнення приголосних звуків. Вимова і правопис префіксів **роз-, без-**Спрощення в групах приголосних. **Найпоширеніші випадки чергування голосних і приголосних звуків** (*практично*). Чергування [о] – [а], [е] – [і], [е] – [и]; [о], [е] з [і]; [и] – [і] після [ж], [ч], [ш], [щ] та [г], [к], [х] у коренях слів; [г], [к], [х] – [ж], [ч], [ш] – [з'], [ц'], [с']. Основні випадки чергування *у – в, і – й, з – із – зі* (правила милозвучності). Вимова і правопис префіксів **з-** (*зі-, с-*), **роз** (*розі-*). Позначення м'якості приголосних на письмі буквами **ь, і, є, ю, я**. Основні правила переносу. Правила вживання знака м'якшення (*повторення й поглиблення*). Правила вживання апострофа.
- 5. Відомості із синтаксису й пунктуації. Словосполучення.** Відмінність словосполучення від слова й речення. Головне й залежне слово в словосполученні. **Речення, його граматична основа** (підмет і присудок). Речення з одним головним членом (*загальне ознайомлення*). Види речень за метою висловлення; за емоційним забарвленням: окличні й неокличні (*повторення*). **Пунктуаційна помилка та її умовне позначення** (*практично*).

6. **Другорядні члени речення:** додаток, означення, обставина.
7. **Речення з однорідними членами** (без сполучників і зі сполучниками **а, але, і**). Кома між однорідними членами. Узагальнювальне слово в реченні з однорідними членами. Двокрапка й тире при узагальнювальних словах у реченнях з однорідними членами. **Звертання.** Непоширені й поширені звертання. Розділові знаки при звертанні (*повторення*). Ознайомлення з найбільш уживаними **вставними словами та сполученнями слів** (*практично*). Виділення вставних слів на письмі комами. **Складні речення** з безсполучниковим і сполучниковим зв'язком. Кома між частинами складного речення, з'єднаними безсполучниковим і сполучниковим зв'язком.
8. **Пряма мова. Діалог.** Розділові знаки в реченнях із прямою мовою. Тире при діалозі.
9. **Лексикологія. Групи слів за походженням:** власне українські й запозичені (іншомовного походження) слова. Тлумачний словник української мови. Словник іншомовних слів. Лексична помилка (тавтологія, калькування, вживання слів у невластивих значеннях тощо) та умовне позначення її (*практично*). Написання слів, що увійшли в українську мову з інших мов (слова іншомовного походження): букви **и, і**; правопис знака м'якшення й апострофа; подвоєння букв у загальних і власних назвах іншомовного походження. **Активна й пасивна лексика** української мови: застарілі слова (архаїзми й історизми), неологізми. **Групи слів за вживанням:** загальноновживані й стилістично забарвлені слова, діалектні, професійні слова й терміни, просторічні слова. Пароніми (*практично*).
10. **Фразеологія.** Фразеологізми. Поняття про фразеологізм, його лексичне значення. Джерела українських фразеологізмів. Прислів'я, приказки, крилаті вирази, афоризми як різновиди фразеологізмів. Фразеологізми в ролі членів речення. Ознайомлення із фразеологічним словником.
11. **Словотвір. Орфографія.** Змінювання і творення слів. Твірне слово. Основні способи словотворення: префіксальний, суфіксальний, префіксально-суфіксальний, безафіксний (відкидання від твірного слова префіксів, суфіксів і закінчення), складання основ (або слів), аббревіатури, перехід слів з однієї частини мови в іншу. Словотвірний ланцюжок. Словотвірний розбір слова. Зміни приголосних при творенні слів: іменників із суфіксом **-ин(а)** від прикметників на **-ський, -цький**; буквосполученням **-чн- (-ин-)**. Зміни приголосних при творенні відносних прикметників із суфіксами **-ськ-, -цьк-, -зьк-** та іменників із суфіксами **-ств(о), -зтв(о), -цтв(о)**. Складні слова. Сполучні **о, е** в складних словах. Творення складноскорочених слів. Правопис складних слів разом і через дефіс, написання слів з **пів-**; правопис складноскорочених слів.
12. **Морфологія. Орфографія.** Повторення вивченого про самостійні частини мови в попередніх класах. Загальна характеристика частин мови. Граматична помилка, умовне позначення її (*практично*).
13. **Іменник.** Іменник як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Іменники загальні й власні, конкретні та абстрактні (*повторення й поглиблення*). Велика буква та лапки у власних назвах. Збірні іменники. Рід іменників (*повторення*). Іменники спільного

роду. Число іменників (*повторення*). Іменники, що мають форми тільки однини або тільки множини. Відмінки іменників. Кличний відмінок. Відмінювання іменників. Поділ іменників на відміни й групи. Відмінювання іменників I відміни. Відмінювання іменників II відміни. Особливості відмінювання іменників чоловічого роду в родовому відмінку. Букви **-а (-я)**, **-у (-ю)** в закінченнях іменників чоловічого роду другої відміни. Відмінювання іменників III – IV відмін. Незмінювані іменники. Рід незмінюваних іменників. Відмінювання іменників, що мають форму лише множини. Особливості написання іменників у кличному відмінку. Написання й відмінювання чоловічих і жіночих прізвищ, імен по батькові, **Не** з іменниками. Букви **е, и, і** в суфіксах **-ечок, -ечк, -ичок, -ичк, -інн(я), -ення(я), -н(я), -инн(я), -ив(о), -ев(о)**. Правопис складних іменників (*повторення й поглиблення*).

- 14. Прикметник:** значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Групи прикметників за значенням: якісні, відносні, присвійні. Перехід прикметників з однієї групи в іншу. Ступені порівняння якісних прикметників, творення їх. Відмінювання прикметників. Прикметники твердої й м'якої груп. Перехід прикметників в іменники. Творення прикметників (практично). Написання прикметників із суфіксами: **-еньк-, -есеньк-, -ісіньк-, -юсіньк-, -ськ-, -цьк-, -зьк-**. Букви **е, о, и** в прикметникових суфіксах **-ев-(-єв-), -ов-(-йов-, -ьов-), -ин-, -ін-, -ичн-**. Написання **не** з прикметниками. Написання **-н-** і **-нн-** у прикметниках. Написання складних прикметників разом і через дефіс. Написання прізвищ прикметникової форми.
- 15. Числівник:** значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Числівники кількісні (на означення цілих чисел, дробові, збірні) і порядкові. Числівники прості, складні й складені. Відмінювання числівників. Буква **ь** на кінці числівників і перед закінченням у непрямих відмінках. Роздільне написання складених числівників. Написання разом порядкових числівників з **-тисячний**. Узгодження числівників з іменниками. Правильне вживання числівників на позначення дат і часу.
- 16. Займенник:** значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди займенників за значенням: особові, зворотний, присвійні, вказівні; питальні й відносні; заперечні; означальні й неозначені (*ознайомлення*). Відмінювання займенників усіх розрядів. Приставний **ну** формах особових і вказівних займенників. Написання разом і через дефіс неозначених займенників. Правопис заперечних займенників. Написання займенників із прийменниками окремо.
- 17. Морфологія. Орфографія. Дієслово:** значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Форми дієслова: неозначена форма, особові форми, дієприкметник, дієприслівник, безособові форми на **-но, -то** (*загальне ознайомлення*). Неозначена форма (інфінітив) та особові форми. Доконаний і недоконаний види дієслова. Часи дієслів. Теперішній час. Минулий час. Зміна дієслів у минулому часі. Майбутній час. Дієслова I і II дієвідмін. Букви **е, и** в особових закінченнях дієслів I і II дієвідмін (*повторення*). Дієвідмінювання дієслів теперішнього й майбутнього часу. Способи дієслів (дійсний, умовний, наказовий). Творення дієслів умовного й наказового

способів. Знак м'якшення у дієсловах наказового способу. Безособові дієслова. Способи творення дієслів. **Не** з дієсловами (*повторення*). Правопис **-ться, -ися** в дієсловах (*повторення*).

18. **Дієприкметник** як особлива форма дієслова: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Дієприкметниковий зворот. Розділові знаки в реченнях з дієприкметниковими зворотами. Активні й пасивні дієприкметники. Творення й відмінювання активних і пасивних дієприкметників теперішнього й минулого часу. Правопис відмінкових закінчень дієприкметників. Обмеженість уживання форм активних дієприкметників теперішнього часу в сучасній українській мові, способи їх заміни. Безособові дієслівні форми на **-но, -то**. Правопис суфіксів дієприкметників. **-Н-** у дієприкметниках та **-нн-** у прикметниках дієприкметникового походження. **Не** з дієприкметниками.
19. **Дієприслівник** як особлива форма дієслова: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Дієприслівниковий зворот. Розділові знаки при дієприслівниковому звороті й одиничному дієприслівникові. Вид і час дієприслівників. Дієприслівники недоконаного й доконаного виду, творення їх. **Не** з дієприслівниками.
20. **Прислівник:** значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди прислівників (*практично*). Ступені порівняння прислівників. Творення й правопис прислівників. Букви **-н-** та **-нн-** у прислівниках. **Не** і **ні** з прислівниками. **И** та **і** в кінці прислівників. Правопис прислівників на **-о, -е**, утворених від прикметників і дієприкметників. Написання прислівників окремо, разом, через дефіс. Написання прислівникових словосполучень типу: *раз у раз, з дня на день*.
21. **Прийменник** як службова частина мови. Прийменник як засіб зв'язку слів у словосполученні й реченні. Зв'язок прийменника з непрямыми відмінками іменника. Види прийменників за будовою. Непохідні й похідні прийменники. Написання похідних прийменників разом, окремо та через дефіс. Синонімічні й антонімічні прийменники. Прийменниково-іменникові конструкції в ролі членів речення.
22. **Сполучник** як службова частина мови. Види сполучників за будовою, походженням. Використання сполучників у простому і складному реченнях: сполучники сурядності й підрядності. Написання сполучників разом та окремо. Розрізнення сполучників й однозвучних слів. Синонімічні й антонімічні сполучники.
23. **Частка** як службова частина мови. Частки формотворчі та словотворчі. Частки, що надають слову або реченню додаткових відтінків (*практично*). Правопис часток **не** і **ні** з різними частинами мови (*узагальнення*). Написання часток **-бо, -но, -то, -от, -таки**.
24. **Вигук** як особлива частина мови. Групи вигуків за значенням. Дефіс у вигуках. Кома і знак оклику при вигуках.
25. **Синтаксис. Пунктуація. Словосполучення й речення. Словосполучення.** Будова й види словосполучень за способами вираження головного слова. **Речення.** Речення прості й складні (*повторення*), двоскладні й односкладні. Граматична помилка та її умовне позначення (*практично*).

- 26. Просте речення. Двоскладне речення.** Головні й другорядні члени речення. **Підмет і присудок.** Способи вираження підмета. Простий і складений присудок (іменний і дієслівний). Способи вираження присудка. Тире між підметом і присудком. Узгодження головних членів речення. Речення поширені й непоширені (*повторення*). Порядок слів у реченні. Логічний наголос. **Означення, додаток й обставини як другорядні члени речення** (*повторення*). Прикладка як різновид означення. Написання непоширених прикладок через дефіс; прикладки, що беруться в лапки. Види обставин (за значенням), способи вираження їх. Порівняльний зворот. Виділення порівняльних зворотів комами.
- 27. Односкладне речення. Односкладні прості речення** з головним членом у **формі присудка** (означено-особові, узагальнено-особові, неозначено-особові, безособові) і **підмета** (називні). Односкладне речення як частина складного речення. **Повні й неповні речення.** Тире в неповних реченнях.
- 28. Просте ускладнене речення. Речення з однорідними членами.** **Однорідні члени речення** (зі сполучниковим, безсполучниковим і змішаним зв'язком). Поширені й непоширені однорідні члени речення. Смилові відношення між однорідними членами речення (єднальні, протиставні, розділові). Кома між однорідними членами речення. Речення з кількома рядами однорідних членів. Однорідні й неоднорідні означення. Узагальнювальні слова в реченнях з однорідними членами (*повторення й поглиблення*). Двокрапка й тире при узагальнювальних словах у реченнях з однорідними членами.
- 29. Речення зі звертаннями, вставними словами (словосполученнями, реченнями).** Звертання непоширені й поширені. Риторичне звертання. Вставні слова (словосполучення, речення). Групи вставних слів і словосполучень за значенням. Розділові знаки при звертанні і вставних словах.
- 30. Речення з відокремленими членами.** Поняття про відокремлення. Відокремлені другорядні члени речення (також уточнювальні). Розділові знаки при відокремлених членах речення.
- 31. Синтаксис. Пунктуація. Пряма й непряма мова.** Заміна прямої мови непрямою. Цитата як спосіб передачі чужої мови. Діалог. Розділові знаки при прямій мові й діалозі (*повторення й поглиблення вивченого*).
- 32. Складне речення, його ознаки.** Складні речення без сполучників, із сурядним і підрядним зв'язком. **Складносурядне речення**, його будова й засоби зв'язку між його частинами. Смилові зв'язки між частинами складносурядного речення. Розділові знаки між частинами складносурядного речення.
- 33. Складнопідрядне речення**, його будова й засоби зв'язку в ньому. Підрядні сполучники й сполучні слова у складнопідрядних реченнях. Основні види складнопідрядних речень: з означальними, з'ясувальними, обставинними підрядними частинами (способу дії й ступеня, порівняння, місця, часу, причини, наслідку, мети, умови, допусту). Розділові знаки між частинами складнопідрядного речення. Складнопідрядне речення з кількома підрядними частинами. Розділові знаки у складнопідрядному реченні з кількома підрядними частинами.

- 34. Безсполучникове складне речення.** Сміслові відношення між частинами безсполучникового складного речення. Розділові знаки в безсполучникових реченнях.
- 35. Складне речення з різними видами сполучникового й безсполучникового зв'язку.** Розділові знаки у складному реченні з різними видами сполучникового й безсполучникового зв'язку.
- 36. Текст як одиниця мовлення й продукт мовленнєвої діяльності.** Текст, його основні ознаки. Будова тексту. Мікротема й абзац. Ключові слова в тексті й абзаці. Види й засоби міжфразового зв'язку (повторення й узагальнення). Повторення вивчених розділових знаків у простому і складному реченнях.